

**BUTLLETÍ ELECTRÒNIC
DE LA
SOCIETAT CATALANA DE CIÈNCIA-
FICCIÓ I FANTASIA
Juliol - Agost 2010. Número 23**

EDITORIAL

TEMPS DE CRISI I CIÈNCIA-FICCIÓ

Diuen que en temps de crisi es tendeix a veure coses estranyes com ara objectes voladors no identificats. També hem sentit a dir que en èpoques de vaques flagues els espectacles de grans catàstrofes servides en 3D poden ser un equivalent al pa i circ dels romans i és que, veure com un meteorit s'estavella al nostre planeta blau, pot ser d'allò més terapèutic. Ens consolem veient que la ficció encara és més bèstia que la realitat.

Aviat hi haurà albiraments a Montserrat i la gent començarà a veure objectes al cel. Per començar, TV3 ens va obsequiar amb una entrevista a un ufòleg en el programa de tarda, fa uns quants dies i en una sèrie de Dagoll Dagom, uns personatges anaven a Montserrat a veure ovnis.

De tota manera, molts ens temem que la ciència-ficció ja havia predit l'actual situació mundial; hi ha un munt de novel·les del gènere que qüestionen el nostre model de societat basat en els equilibris financers, en l'endeutament públic i en els guanys sense mesura de les multinacionals. Sense parlar dels abocaments descontrolats de petroli als oceans.

La ciència-ficció ja ho té això, ens mostra on podem arribar si no fem cas dels senyals, i no precisament dels senyals apareguts al cel, sinó arran de terra.

I com que és època de crisi, aquest editorial estalvia paraules i posa punt i final.

CRÒNICA

SARAMAGO

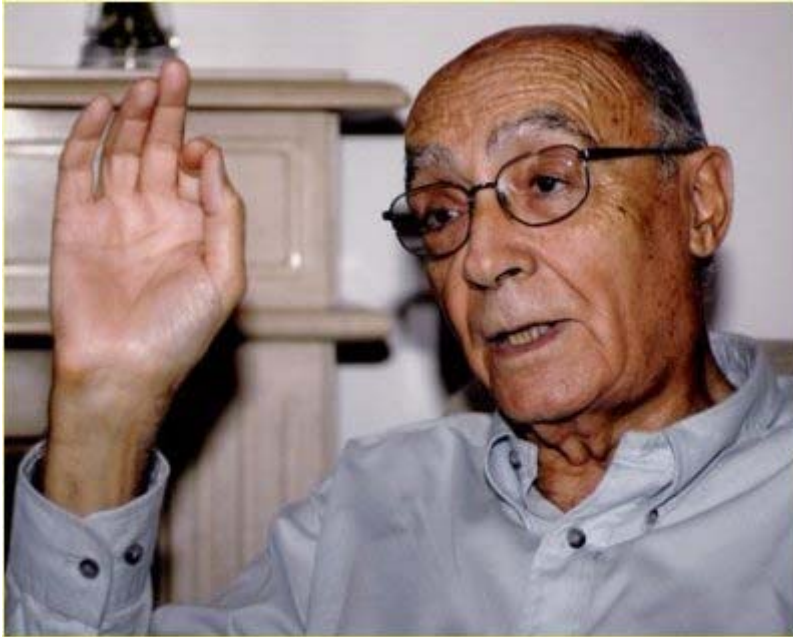

Foto Fundação Jose Saramago

A la incerta hora de la mitjanit, a tres quart d'una del dia 18 de juny d'enguany va morir José Saramago a Tías, a l'illa de Lanzarote, terres de César Manrique.

Havia nascut el 1922 a Azinhaga, un petit poble de no més de dos mil habitants, prop del Tajo i a uns 120 km de Lisboa, Portugal; fill de pagesos sense terres, la seva família tenia el sobrenom d'*els Saramago* (ravenissa groga, en català; jaramago en castellà); el seus pares eren José Sousa i Maria da Piedade, però el funcionari del registre, per error, per fer una broma, o per fer la burleta li va posar en lloc de Sousa, Saramago. I així va quedar.

Les ravenisses (saramagos) formen una extensa família de males herbes, omplen de color groc els terrenys incultes, abandonats, els marges dels camins i voreres dels boscos a l'inici de la primavera i al cap d'uns quinze dies les flors es marceixen i les plantes duraran poc més.

Les ravenisses (saramagos) formen una extensa família de males herbes, omplen de color groc els terrenys incultes, abandonats, els marges dels camins i voreres dels boscos a l'inici de la primavera i al cap d'uns quinze dies les flors es marceixen i les plantes duraran poc més.

La família de Saramago va marxar a Lisboa l'any 25, després d'un curt període a l'Argentina; d'aquell temps li van quedar el gust pel mate i pel "dulce de leche" que va conservar tota la seva vida. Va ser obrer metal·lúrgic (més tard també hi va haver un president amb el mateix ofici) i després treballà d'administratiu. Comença a publicar les seves primeres obres, però no té èxit. Després calla; segons ell, no tenia res a dir.

Encara que la planta de la ravenissa dura molt poc, les seves llavors cauen als terrenys erms on esperaran les pluges de les noves primaveres per a omplir altra vegada de groc verdós els camps.

A partir del 1976 es dedica en exclusiva a la feina d'escriure; aleshores es fa escriptor, artista. Al 1969 s'havia fet militant del Partit Comunista Portuguès (PCP), on va militar fins la mort, malgrat les seves dissidències amb la línia oficial del partit. En 1980 es publica *Levantado do chao*, on parla de la pagesia de l'Alentejo, denunciant la seva explotació, de la lluita contra la dictadura i dels anhels de llibertat. La utopia del 25 d'abril i el retorn al passat de totes les coses.

Des d'aquest punt, el camí de Saramago (ravenissa), és una línia recta, on es mescla la seva maduresa literària reconeguda pel món de les lletres i el seu compromís amb els de més avall, els pobres, els marginats a qui presta la seva veu.

És un premi Nobel que camina entre les herbes silvestres de les vores dels camins, dels jardins abandonats, per la sendera per on ningú vol caminar.

El 1991, publica *O Evangelho Segundo Jesus Cristo*; on l'autor, que no és creient, però que reivindica parlar de religió perquè ha viscut en una societat immersa en ella, reescriu una vida de Jesucrist alternativa a la descrita pels Evangelis. La novel·la causa una forta controvèrsia a Portugal i la persecució de Saramago per part de l'església catòlica i de la dreta portuguesa que el van obligar a exiliar-se a Lanzarote, la seva particular "balsa de pedra"; la persecució mai no es va aturar; fins i tot, el mateix dia de la seva mort, el diari oficial de l'Església romana el va atacar per a demostrar que, per a alguns, no hi ha el perdó dels pecats.

Diuen que la veu de Saramago, aquella ravenissa groga, es va apagar en aquell petit poble de l'interior de l'illa de Lanzarote.

Però crec que no és del tot veritat i que les flors grogues seguiran florint cada primavera en un esclat d'or.

I Saramago tornarà a aixecar una vegada més la mà per a denunciar l'especulació de l'illa de César, un altre que tampoc callava.

Post Scriptum

Guisat de Saramagos

Ingredients.

Un grapat de ravenisses (saramagos)

Unes patates

Mongetes

Costella
1 pebrot verd
3 grans d'all
1 culleradeta de pebre vermell
½ culleradeta de comí
oli d'oliva
sal al vostre gust i al d'ell.

Preparació.

Posem les mongetes en remull durant la nit, ara les posem a bullir en força aigua juntament amb la costella. A banda, bullim les ravenisses (saramagos) i llencem l'aigua de la cocció perquè els "saramagos", són i seran sempre, amargs.

Quan les mongetes estiguin gairebé cuites afegim: els "saramagos", les patates i el pebrot; tot ben picat. Per acabar afegim un raig d'oli i una picada amb alls, comí, pebre i sal. Després es deixa cuinar a foc suau, lent, com un fado.

Bon profit i salut companys.

Xago Serrano

+qCF **(Dylan i Bradbury)**

El 16 d'agost de l'any passat (2009) es publicava en diferents diaris la següent notícia: Bob Dylan detingut per passejar "sense rumb concret" , en aquesta es deia que el cantant havia estat detingut per passejar pels carrers d'un barri de Long Branch, un petit poble de New Jersey, EUA.

Plovia i Dylan "un vell

d'aspecte excèntric i desendreçat", segons els veïns, va ser interceptat per la policia Kristie Buble per "passejar sense rumb concret", tot això segons el *The Daily Mail*.

Al 1953 Ray Bradbury publica un recull de contes amb el títol de "Les daurades pomes del sol" (*The Golden Apples of the Sun*), el segon conte és "El vianant" (*The Pedestrian*, 1951) en el qual es relata com Leonard Mead acostumava a passejar pels carrers al començament de la nit, a vegades caminava durant hores fins a mitjanit; caminava solitari perquè al 2052 cap altra persona camina pels carrers; va caminar fins que la unitat policial robòtica el va detenir i el va dur al Centre Psiquiàtric d'Investigació de Tendències Regressives. Esperem que a Bob Dylan no l'hagin dut a un centre semblant.

XS

LLIBRES

L'orde de santa Ceclina

de Susana Vallejo
Edebé, Barcelona, 2008

L'Orde de santa Ceclina, és la primera de les obres de la tetralogia de Susana Vallejo que porta per títol *Porta Coeli*, la porta del cel, així doncs, és una novel·la que inicia una saga fantàstica que fa poc s'ha tancat amb la publicació de l'última novel·la *La clau del secret*.

Quan vaig veure el títol de la novel·la que inicia la saga, el primer que vaig pensar va ser en la coincidència del nom de l'orde amb una casa de colònies enganxada a una església i voltada

d'alzines sureres, en la que vaig fer una estada fa una pila d'anys. Em pensava que era una simple coincidència, però després vaig llegir que, d'una manera o altra, l'autora es va inspirar en aquell lloc i, el nom de l'autèntic monestir de Santa Ceclina o Seclina, a la Selva, dona nom a un hipotètic monestir situat, a la novel·la, no se sap ben bé on.

Des de fa temps la novel·la fantàstica viu un dels seus moments daurats, això fa que les novel·les del gènere proliferin com els bolets en una tardor plujosa i, la seva publicació no és una garantia de qualitat. Però val a dir que la novel·la que ens ocupa té una qualitat innegable i esperem que les que la segueixen es mantinguin a la mateixa alçada.

Un dels problemes de les sagues fantàstiques publicades és que acaben en col·leccions virolades de literatura juvenil tot i que no sempre els autors tenien la intenció de restringir l'edat dels seus lectors. Aquest, pel que sembla, és el cas de la tetralogia de *Porta Coeli* que ni per la temàtica, ni pels personatges podríem qualificar de narrativa juvenil, sinó de saga fantàstica sense més adjectius.

La novel·la està situada temporalment a l'alta edat mitjana i en un marc geogràfic poc precís. Els personatges són Bernardo, un savi erudit i antic guerrer de l'orde de Santa Ceclina i el seu company Nuño. El tercer personatge serà una enigmàtica noia, Yebra, que posseeix uns poders especials i que els dos protagonistes trobaran quan surten a la recerca d'un misteriós unicorn. Aquesta noia posseeix uns poders especials que aviat es fan palesos.

L'orde de Santa Ceclina és una novel·la interessant, ben escrita, amb virtuts tan evidents com una trama que atrapa el lector, i un bon ritme narratiu. Si la resta de la tetralogia, *Collita negra*, *L'inici de la fi* i *La clau del secret* mantenen el nivell, segur que valdrà la pena el temps esmerçat en llegir-les. I ara en teniu ocasió perquè ja han estat publicades totes quatre.

MG

Missió de rescat

de Montserrat Galícia
Baula, Barcelona, 2010

Montserrat Galícia, l'actual secretària de la Societat Catalana de Ciència-Ficció i Fantasia, coherent amb la seva sòlida trajectòria literària, acaba d'estrenar una nova obra de ciència-ficció, adreçada als lectors joves, i no tan

joves, diria, perquè pel que fa a mi, feliçment instal·lada a l'anomenada edat provecta, ha estat una experiència engrescadora la lectura de *Missió de rescat*, editat per Baula .

S'ha de ressaltar la bona prosa de l'autora, mai enfarfegada, ans tot el contrari, molt entenedora per als lectors i lectores de totes les edats, dominant l'art d'escriure, tant en la descripció dels diversos personatges, com en la recreació del planeta Maragda. Un planeta verd, envoltat de vegetació, amb els pacífics habitants vivint immersos en la natura, amb una saviesa primitiva i amb un llenguatge telepàtic que ja voldrien els tècnicament avançats forans que els visitaven.

L'obra especula sobre el conflicte que suposa el contacte d'una civilització expansionista i tècnicament molt avançada, amb una altra molt diferent, arrelada al seu món, i que no té cap interès d'allunyar-se'n, ni de canviar-lo.

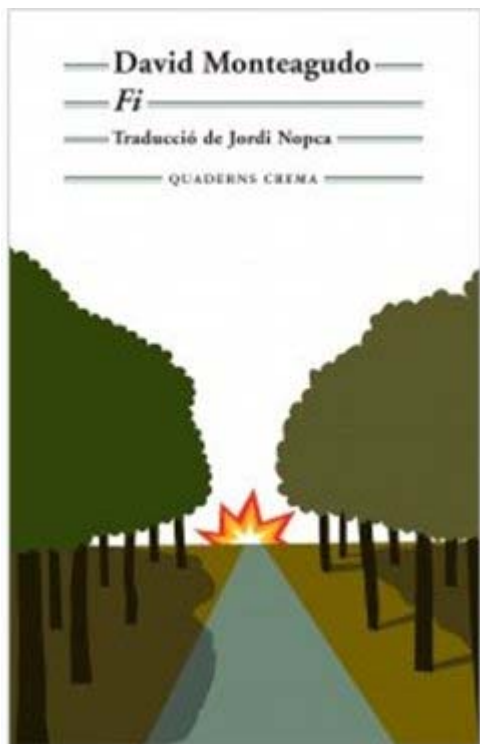
El nus de la història rau en el fet que una nau de transport intergalàctic s'ha estavellat al planeta Maragda. Per rescatar els supervivents les autoritats de l'anomenada Confederació Galàctica, que presideix el planeta Hani, hi envien una expedició de rescat. Només hi ha un supervivent que es diu Kaur.

Montserrat Galícia estructura l'obra seguint dos fils narratius que s'entrecreuen harmònicament en els diversos capítols del llibre, un identificat per la tipografia normal, protagonitzat pels visitants exteriors que retornen a Maragda, alternant amb l'altre fil narratiu, tipografiat en cursiva, que identifica els habitants de Maragda, socialment estructurats com a matriarcat, en un món com el de Riu Clar on la densitat del bosc determina la seva peculiar manera de viure, enfilats en arbres altíssims, vivint sobre plataformes vegetals. Són caçadors i les seves armes, l'arc i les fletxes, a més a més de la seva extraordinària capacitat telepàtica.

Els nom del protagonista del món primitiu és Llamp, fill adoptiu de la Gran Mare, que es diu Auró que s'alça, i del caçador, que s'anomena Ombra. S'ha de destacar el llenguatge poètic tant en les descripcions de la naturalesa densament vegetal de l'indret de Riu Clar, com en els noms dels diversos personatges de la narració. És un llibre de 149 pàgines que es fa llegir, amorosit per les il·lustracions de Daniel Jiménez,

Rosa Fabregat

Fi

de David Monteagudo
trad, de Jordi Nopca
Quaderns Crema, Barcelona, 2010,

El millor de llegir a un autor desconegut és que no t'esperes res d'ell. M'explico: No tens unes expectatives, no tens un marc anterior on comparar la seva obra, fins i tot podem dir que la contraportada és l'única referència per a decidir si hem de comprar el llibre o no. Si no és que l'efecte popular del boca-orella doni mostres d'una vitalitat inusitada, cosa que ens fa pensar que l'obra pot tenir mèrits ocults.

És difícil d'ubicar *Fi*. El que tinc clar és que és una gran novel·la, una enorme opera prima de David Monteagudo. Terror psicològic, fantasia post-apocalíptica, metaliteratura... totes aquestes etiquetes es queden curtes, no acaben de definir què ens podem trobar quan acabem *Fi*. Vaig coincidir fa uns dies amb l'autor en una taula rodona sobre CF i ell mateix afirmava que cal prendre's la lectura de *Fi* d'una forma al·legòrica. Segons ell, mai va pretendre donar explicacions racionals sobre els aspectes més fantàstics de la novel·la, però que, si convenia, cadascú els podia cercar segons la seva pròpia interpretació de l'obra. Si un vol, pot donar explicacions científiques perquè li quedi la consciència més tranquil·la, però aquestes queden més aviat en la imaginació de cada lector.

Perquè dic tot això? Doncs perquè el final de *Fi* és controvertit. A molts lectors no els ha agradat, l'han trobat simple, fàcil, poc desenvolupat, trampós, innocent. A d'altres, en canvi, no els ha importat aquest final, doncs el millor del llibre és el trajecte, les vivències d'uns personatges que, Monteagudo, és capaç d'oferir-nos de forma excel·lent. El meu parer es queda en un entremig: M'hagués agradat un final menys obert i amb més respostes, cosa que la meua ment racional hagués aprofitat per etiquetar la novel·la de ciència-ficció catastrofista/post-apocalíptica, però tampoc veig malament les al·legories que deixa anar l'autor, la manca de respostes, aquell terror invisible... cosa que em permet classificar la novel·la més com a terror psicològic.

Parlem de la trama per a il·lustrar tot això: 25 anys després d'una nit inoblidable sota les estrelles, una colla d'amics es torna a reunir en el mateix refugi de muntanya per a commemorar-ho. Ara tots ronden la quarantena i tenen les seves vides molt lluny els uns dels altres fins al punt que la festa de retrobament és estranya, intranquil·la... a més plana sobre ells el fantasma de l'únic membre que no ha aparegut encara: un jove al que li van gastar una broma macabra i que va trencar la seva amistat 25 anys enrera.

Però de cop succeeix un fenomen estrany, un cataclisme subtil que, alhora, els aïlla i els ajunta. Aquest fet és el que poc a poc provocarà que la colla vagi traient les pors que porta a dins, els temors amagats, i que les hipocresies quedin enrere i aflorin les autèntiques naturaleses de cadascú. Monteagudo és un virtuós a l'hora de retratar els sentiments, les ànsies, les pors ocultes dels protagonistes. Fa equilibris amb uns diàlegs immensos, plens de naturalitat i de força. Fins al punt que aquests són el motor que mouen la novel·la, però d'una forma frenètica. El lector no pot parar de llegir, de comprovar com poc a poc les màscares van caient, com les pors van convertint-se en les protagonistes i provoquen que la colla vagi minvant poc a poc.

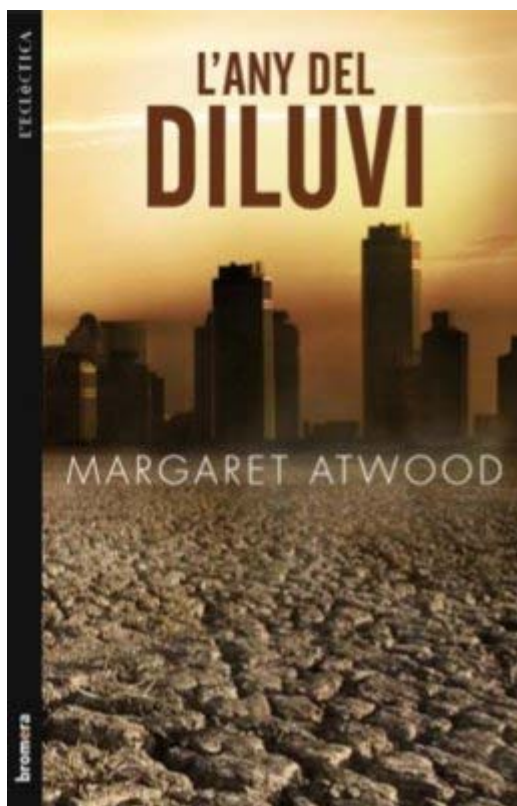
Imagineu-vos una obra que barregés el bo i millor de la pel·lícula *Los amigos de Peter* i de la novel·la *Laeshores no en quedà cap (10 negrets)*. És una comparació barroera, però efectiva en molts aspectes, doncs, per una banda les relacions personals són un dels plats forts de *Fi* i per l'altra la desaparició progressiva dels membres de la colla és també un factor important que, barrejat amb l'ambient de terror post-apocalíptic, ens proporciona l'essència de la novel·la.

El nom de David Monteagudo ja era conegut per mi, no per les seves gestes literàries, sinó per les castelleres (va ser integrant del tronc dels primers Pilars de vuit amb folre i manilles del segle XX amb els Castellers de Vilafranca). Potser se li ha encomanat una mica aquella força, i aquells equilibri, valor i seny que demostrà fent castells. El que és segur és que la força que manté en els diàlegs, l'equilibri dels personatges, el valor d'escriure un final com el que ens deixa i el seny que m'ha semblat que demostra en les seves compareixences públiques li atorguen una posició d'autor novell destacadíssima. Almenys per a mi, *Fi*, és la millor novel·la del que porto d'any.

Llegiu-la sense saber-ne massa; assaboriu-la sense complexos, i no busqueu racionalitzar tots els aspectes de la trama... hi trobareu pura literatura.

Eloi Puig

(Publicat originalment a la Biblioteca del Kraken)

L'any del diluvi

De Margaret Atwood
Edicions Bromera, Alzira, juny 2010.

L'any del diluvi, l'última novel·la de Margaret Atwood, va sortir a la venda el setembre de 2009 als Estats Units, i a la Gran Bretanya. Edicions Bromera, que fa temps anava al darrere de l'autora canadenca, finalment va contractar la seva última novel·la que ha publicat amb una impecable traducció de Marta Pera Cucurell.

L'editor opina que la novel·la de Margaret Atwood és una obra d'imaginació desbordant, en la línia del compromís social i de la conscienciació mediambiental que caracteritza bona part de la trajectòria de l'escriptora.

Amb *L'any del diluvi*, Atwood, torna al món post-apocalíptic del seu llibre del 2003, *Oryx i Crake*. Un món on s'havia produït un canvi climàtic catastròfic i on els humans s'havien extingit mentre que els experiments genètics havien creat noves i estranyes races. A *L'any del diluvi*, igual que passava amb *Oryx i Crake*, l'acció comença just després de la catàstrofe i ens explica quina mena de món la va precedir. A la primera novel·la el punt de vista era el d'uns personatges que pertanyien a una elit privilegiada de l'antiga societat, en canvi a *L'any del diluvi*, les protagonistes, dues dones, representen la veu de la gent corrent que ha patit sota aquella societat malaltissa.

A la novel·la trobem un grup anomenat els Jardiners de Déu, una petita comunitat de supervivents de la catàstrofe mediambiental. Aquesta secta religiosa apareix breument en l'obra anterior, però ara ocupa un lloc central a la trama. Igual que en totes les religions, els Jardiners tenen el seu propi líder, i també els seus propis sants i la seva teologia.

L'any del diluvi és una novel·la valenta i rica en idees i conceptes, i més optimista que *Oryx i Crake*. Alguns crítics l'han comparada amb les obres de Huxley o d'Orwell. Igual que van fer aquests autors, Atwood, pren el món com el coneixem i suggereix escenaris que ens resulten fàcilment identificables i els porta a l'extrem.

Preguntada Margaret Atwood, sobre les raons que la van dur al retorn al món imaginat de l' anterior novel·la, va explicar que havia deixat moltes preguntes per respondre a *Oryx i Crake* i que, en certs aspectes, la societat actual s'assembla cada vegada més a la mena de societat causant de la catàstrofe en la seva obra. De tota manera, Atwood afirma que ha volgut fer un plantejament més positiu i esperançat que a l'anterior novel·la.

A part d'altres consideracions morals i especulatives, l'ambiciosa obra de la Margaret Atwood és una novel·la imaginativa, divertida, d'un bon ritme narratiu, amb personatges memorables i passatges impactants. En resum una obra extraordinària d'una autora del tot recomanable. Imprescindible.

MG

CINEMA

DEFY THE FUTURE

PRINCE OF PERSIA *Las arenas del tiempo*

Tard o d'hora tots els videojocs d'èxit acaben a la gran pantalla, aquest hauria de ser un axioma immutable. I es pot afegir que els videojocs, en general, surten bastant mal parats de l'aventura cinematogràfica si els paràmetres amb què es mesura el film són els de la qualitat.

Prince of Persia és un videojoc que ja té la seva edat, uns vint anys, però no s'ha escapat de fer el pas al cinema i, vistos els resultats, no ha tingut millor sort que altres il·lustres predecessors.

La pel·lícula dirigida Mike Newell amb pressupost milionari, com acostuma a passar, i un repartiment de luxe, no deixa de ser una avorrida, confosa i previsible pel·lícula d'aventures sense solta ni volta a l'entorn d'una misteriosa daga. En realitat, la daga és més que una arma, és la clau de volta de tota la intriga. És l'objecte màgic capaç d'alliberar les Arenes del Temps i fer que aquest flueixi enrere. I el dolent de la pel·lícula és l'home que pretén apoderar-se de la daga i no estalvia maldats per aconseguir-ho com, per exemple, assassinar el seu propi germà, el rei de Persia i culpar-ne al protagonista, Dastan, el príncep de Persia, protagonitzat per un despistat Jake Gyllenhaal, que llueix pectorals, grenyes llargues i poca cosa més.

En el terreny interpretatiu també cal destacar un sofert Ben Kingsley que fa de dolentíssim germà del rei i una actriu anomenada Gemma Arterton, en el paper d'una princesa guardiana del punyal. El seu pas per la pantalla fa pensar que una espadenya de pagès pot ser més expressiva i tenir un registre interpretatiu més variat.

En definitiva, fins que duren les crispates la pel·lícula és suportable, però quan s'acaben, comences a enyorar pel·lícules de temàtica semblant protagonitzades per Errol Flynn o Douglas Fairbanks. O sense anar més lluny *Aladdin* la pel·lícula animada de Walt Disney Pictures.

Afegir, que, els efectes visuals, tampoc són res de l'altre món.

MG

CÒMIC

L'invasor microscòpic

de Daniel Serrano i Josep Casanovas

Edicions Glésnat, Premi Coll, 56 pàgines, color, 12 euros, Barcelona 2010

Confesso que no he llegit, encara, *L'invasor microscòpic* cosa que no m'impedeix pas recomanar, per diverses raons, la seva lectura.

Aquest és un còmic que barreja la ciència-ficció amb l'humor, dues característiques que no acostumen a anar juntes, cosa que ja representa uns dels al·licients per a llegir-lo.

L'invasor microscòpic, obra del guionista Daniel Serrano i del dibuixant Josep Casanovas i editat fa poc per Glénat, va ser el guanyador, en la categoria majors de trenta anys, del segon premi Josep Coll instaurat per l'Associació Professional d'Il·lustradors de Catalunya.

Hi ha hagut, fins ara, tres edicions dels premis de l'APIC amb un total de sis àlbums atès que cada any hi ha dues categories, una per a autors menors de trenta anys i una segona per a majors d'aquesta edat. Del primer guanyador d'aquest premi, *Les aventures imaginàries del jove Verne: la porta entre el mons*, ja en vàrem parlar en un butlletí anterior. Potser per als lectors de ciència-ficció els dos volums citats poden ser, per la seva temàtica, els de més interès encara que això no vol dir pas que es tracti dels millors.

La idea base de *L'invasor microscòpic* no deixa de ser curiosa i estrafolària: En Jean-Jacques i la seva tripulació es dirigeixen a la Terra on esperen trobar-se amb en Gustav el Sanguinari, de l'esquadró de reconeixement aniquilador, per a dominar-la. El curiós del cas, però, és que els extraterrestres, presumptes invasors, fan tots menys de deu centímetres d'alçada cosa que els serà una dificultat per a aconseguir el seu objectiu.

El professional ecòleg microbià, en Javier Pastor, ha escrit una crònica de la que reproduïx el darrer fragment: "*Potser no es tracta d'un còmic essencial a la nostra prestatgeria, però té prou virtuts (a banda de ser una aposta per autors d'aquí, i per l'edició en català) perquè sigui una de les nostres compres estiuenques, per passar una estona entretinguda llegint una història de microalienígenes no massa trempats*".

El contingut del parèntesi és un dels altres motius que esmentava al començament d'aquest text. La iniciativa de l'APIC i la decidida aposta de Glénat són dues de les coses més importants en el panorama del còmic català. Tant de bo tinguin el suport necessari per a assegurar-ne la continuïtat. I, encara que no

siguin de ciència-ficció, vistos els motius ressenyats, no deixeu d'adquirir la resta d'àlbums guanyadors d'aquest premi.

Toni Segarra

TECNOCIÈNCIA EN FICCIÓ

Monika Zgustova és una escriptora nascuda a Praga, que va estudiar als Estats Units i que es va instal·lar a Catalunya fa vint-i-cinc anys. Viatja constantment establint ponts entre Catalunya i la cultura eslava. Si heu llegit alguna traducció al català de Milan Kundera o Bohumil Hrabal, es molt probable que ella en sigui l'autora. A més de traduir literatura del txec i del rus, té la seva pròpia producció. El conjunt de relats *Contes de la lluna absent* va obtenir el Premi Mercè Rodoreda 2009.

L'any passat Zgustova va publicar també *Jardí d'hivern* (Proa), una

novel·la que narra la vida d'exili interior d'una jove que, després de viure les misèries intel·lectuals de la Txecoslovàquia comunista, pateix també les conseqüències de la reconversió del país al capitalisme salvatge. No és una novel·la de temàtica o entorn tecnocientífic, però hi ha un passatge en què la protagonista assisteix a la classe clandestina d'un professor d'universitat dissident represaliat i, de sobte, salta la guspira de la reflexió tecnocientífica:

Un dia, quan es va aixecar per marxar, li vaig dir: -No em sap greu que m'haguessin perseguit. En va mirar fredament, amb rebuig. -Quan algú segueix les reglamentacions que li dicten els líders totalitaris, de fet s'adapta al totalitarisme -li vaig intentar explicar-. I el que s'hi adapta l'acaba acceptant. De manera que el que no viu en un conflicte obert amb les autoritats s'hauria de sentir culpable perquè en el fons ajuda el totalitarisme a arrelar-se encara més profundament.

La senyora Eva K em va mirar amb una tristesa infinita. Quan vaig estar a punt de preguntar-li la seva opinió sobre aquella afirmació, ella, sumida en la reflexió, en silenci va prémer la maneta de la porta i se'n va anar sense dir res. Dins el meu niu hi havia quedat una pregunta sense contestar que flotava en l'aire, una pregunta potser impossible de respondre, i una ràfega de vent laçat del carrer.

Amb les ràfegues de vent placat que escombraven els carrers, un dia després d'haver plegat de la feina vaig entrar en una sala càlida com el cel. Per un moment, el vapor i la humitat tropical em van encegar. Quan es va aixecar la

que vaig descobrir que havia anat a parar a una sala de calderes d'un hospital. I vaig observar aquell professor, que ara s'allunyava dels seus alumnes per prémer un botó i girar una palanca i deixar que una aixeta omplís l'aire de vapor càlid com la xermeia d'una antiga locomotora, que ara vagarjava davant dels seus oients, asseguts en unes cadires o a sobre de les calderes més baixes. I sense haver-me vist, va prosseguir el seu discurs en anglès, acompanyant les paraules amb gestos o agitant els braços mentre improvisava un discurs sobre el concepte contemporani del temps... «Repeat, rewind, pause, recycle, live, delay: these terms are part of the language we use to describe how temporality is manipulated in the contemporary world. Recent technological advances facilitate an unprecedented alteration, compression, and extension of times». El conferenciant s'enardia cada vegada més, brandia enfàticament els braços com un mosqueter ho fa amb l'espasa i jo intuïa que em trobava en una d'aquelles classes de la universitat clandestina de les quals sorgia la flor i nata de la intel·lectualitat Doca, tots aquells que havien tingut el privilegi d'haver rebut classes dels millors cervells del nostre país, classes que rebien del subòs, a les sales de les calderes com aquella o a les petites habitacions dels guardies nocturns o a les garites

Com un director d'orquestra, en comptes de la batuta brandava un llapis mentre discursava davant d'un grup de persones mes joves que ell. Em vaig aturar darrere d'una caldera; i és que vaig descobrir que havia anat a parar a

una sala de calderes d'un hospital. I vaig observar aquell professor, que ara s'allunyava dels seus alumnes per prémer un botó i girar una palanca i deixar que una aixeta omplís l'aire de vapor càlid com la xemeneia d'una antiga locomotora, que ara vagarejava davant dels seus oients, asseguts en unes cadires o a sobre de les calderes mes baixes. I sense haver-me vist, va prosseguir el seu discurs en anglès, acompanyant les paraules amb gestos o agitant els braços mentre improvisava un discurs sobre el concepte contemporani del temps ... "Repeat, rewind, pause, recycle, live, delay: these terms are part of the language we use to describe how temporality is manipulated in the contemporary world. Recent technological advances facilitate an unprecedented alteration, compression, and extension of time". El conferenciant s'enardia cada vegada mes, brandia emfàticament els braços com un mosqueter ho fa amb l'espasa i jo intuïa que em trobava en una d'aquelles classes de la universitat clandestina de les quals sorgia la flor i nata de la intel·lectualitat txeca, tots aquells que havien tingut el privilegi d'haver rebut classes dels millors cervells del nostre país, classes que rebien al subsòl, a les sales de les calderes com aquella o a les petites habitacions dels guàrdies nocturns o a les garites dels aparcaments o als garatges subterranis.

Com hem dit, la novel·la és del 2009. Curiosament, de l'agost de 2006 a l'abril del 2007, al MoMA de Nova York i hagué l'exposició *Out of Time: A Contemporary View*. És evident la influència de l'exposició [en aquest passatge de la novel·la](#). Restitució d'autoria? Homenatge? Influència inconscient? Citació? Còpia? Ves a saber, la literatura és plena de misteris.

Jordi Font-Agustí

OPINIÓ

Del pergamí al llibre electrònic

L'octubre passat va tenir lloc a Vilanova i la Geltrú, organitzada per l'editorial El

Cep i la Nansa, la segona edició de les jornades Esplet, Tardor de llibres, entorn del fet literari. Aquesta edició va estar dedicada en gran part al llibre electrònic i les noves tecnologies aplicades a l'edició.

Especialment suggeridora va resultar la conferència de la professora Laura Borràs, directora del grup de recerca Hermeneia, on va exposar la idea que *una nova tecnologia pressuposa una nova manera d'escriure*; és a dir, els nous suports digitals no solament han de ser una nova manera de publicar i llegir la literatura tal com ja s'havia presentat damunt el paper, sinó que han de possibilitar una nova manera d'escriure, una nova literatura.

Evolució tecnològica i la seva influència en l'escriptura i l'edició

Així, cada canvi tecnològic ha anat suposant al llarg de la història un canvi en l'escriptura i l'edició. No era el mateix escriure i llegir un "volum", fet de tires de paper o de pergamí, amb el text seguit en columnes, que es podia anar desenrotllant gradualment, que un "rotlle", fet de pergamí o de paper però amb el text, si era curt, escrit transversalment, i que es desenrotllava del tot abans de la lectura, encara que en tots dos casos el full anés enrotllat. Quan es va introduir el "còdex", amb pàgines relligades escrites per totes dues cares, els lectors van trobar que era un mal invent, perquè amb el fet mecànic de passar el full i l'interval que pressuposava es distreien i perdien el fil de la narració. Però amb el còdex es van introduir les miniatures i les caplletres, que no són simples il·lustracions, sinó part indestriable del text i que com a tal eren llegides i enteses (i eren una eina d'aprenentatge de la lectura del text escrit), i que per la rigidesa i la fragilitat dels materials no haurien estat possibles en un rotlle o un volum. També a la darrereria del segle IV sant Agustí explica que quan va visitar sant Ambròs semblava que llegia, movia els llavis, però no se'l sentia, amb què tenim datada la introducció de la lectura en veu baixa i en solitari.

Ara, l'edició del llibre electrònic es presenta com una nova manera d'emmagatzemar i transportar el contingut dels llibres i de llegir-los. Però seria un pobre invent si no comportés també una incitació als escriptors a escriure també d'una nova manera, utilitzant la nova tecnologia, en complicitat amb dissenyadors i programadors informàtics. Així, si Salvat-Papasseit fa noranta anys escrivia el cal·ligrama "Les formigues" en què les lletres i les paraules se seguien com una filera de formigues, ara si l'escrivís sí que podria fer que els caràcters caminessin com formigues.

El llibre electrònic ja és una realitat

Els darrers mesos hem assistit a la irrupció en el mercat d'un gran nombre d'aparells lectors de llibres electrònics, així com de plataformes que comercialitzen els llibres-e pròpiament dits. Mentre els primers constitueixen una oportunitat més de negoci dins del sector de l'electrònica de consum, els segons han originat un gran debat que està revolucionant el sector editorial. Cal repensar el rol dels autors, com a creadors de continguts, i dels editors, com a garants de la qualitat literària i d'una necessària reputació dins d'aquesta nova conjuntura.

Des del punt de vista del consumidor, és a dir, del lector, el llibre-e presenta inqüestionables avantatges en determinades situacions. Al professional, al viatger i a l'estudiant que ha de fer un treball els permet carretejar un munt de bibliografia amb molt poc pes; els qui pateixen de vista cansada poden augmentar la mida de la lletra a voluntat; els lectors de platja no han de patir que els voleïn els fulls; els qui viuen en pisos petits poden tenir biblioteques electròniques tan grans com vulguin. També el fet de poder dur incorporat un faristol i una més gran asèpsia han estat assenyalats com aspectes positius d'aquesta nova tecnologia.

Però quins són els avenços tecnològics que han propiciat la irrupció dels llibres-e? Joan Josep Isern, crític literari a qui Vilaweb va encarregar un reportatge sobre el tema, n'assenyala dos en [el seu blog](#): *la tinta electrònica*, que garanteix una lectura clara i sense fatiga visual, i *el format ePub*, que la majoria de fabricants ha adoptat com a estàndard per assolir la desitjada compatibilitat entre els diferents aparells. En el mateix bloc s'indiquen les característiques més desitjables que hauria de reunir un llibre-e segons el tipus d'usuari, alhora que es dóna notícia de les dues plataformes que comercialitzen llibres-e en català: [edi.cat](#) i [leqtor.com](#) i de les editorials que s'agrupen rere cadascuna d'elles. Cal desitjar que l'oferta de ciència-ficció i fantasia en ambdues plataformes creixi en els propers mesos, ja que de moment és molt reduïda.

Pel que fa a la influència de la tecnologia en l'escriptura a què ens referíem més amunt, cal destacar les enormes possibilitats que el suport electrònic ofereix als creadors de continguts. D'una banda, és fàcil enriquir l'ambientació i contextualització amb música, imatges i enllaços a tota mena d'hipertexts; de l'altra, l'estructura d'una obra podria fer-se interactiva i adaptar-se a les particularitats del lector, seguint el camí obert per Julio Cortázar amb els itineraris

de lectura de la novel·la "Rayuela". En la mateixa línia, podrien oferir-se capítols de resolució variable, extensos o resumits segons els interessos de cadascú, així com materials complementaris semblants als "making of" de les pel·lícules, on l'autor expliqués allò que considerés d'interès per als lectors de la seva obra.

En definitiva, la tecnologia del llibre-e obre unes perspectives molt interessants tant per als escriptors com per als lectors, que ben segur veurem concretades en un futur molt proper. Els reptes són particularment atractius en l'àmbit de la ciència-ficció, on la contextualització i els materials complementaris poden afegir un plus d'especulació i divulgació del coneixement difícil de vehicular per altres mitjans.

Antoni Munné-Jordà
Carme Torras

RELAT

Insha'Allah

El Consell de Guardians de la Revolució ha determinat que allò que els representants del poble van redactar, que el poble va referendar i que l'Ulema Suprem va signar no s'ajusta a la llei de Déu i, doncs, cal reescriure-ho a la llum dels preceptes que els ulemes del Consell declaren ésser la voluntat de Déu, Clement i Misericordiós.

Va prémer el botó d'enviar i es va aixecar amb llàgrimes als ulls. No estava segur si el missatge seria captat a l'exterior. De fet, no estava gens clar que quedés algú a l'altre costat i, cas que hi fos... el missatge seria interpretat de la manera adequada?

Ara per ara era, possiblement, l'única cosa que podia fer. O potser...

JordiPG
beaPO

Recordeu que el número 24, corresponent a setembre-octubre, estarà a la xarxa a començament de setembre.